

जाहीरातींचे दर.

झालील पत्त्यावर चौकशी करावी.

व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवास' पुणे ४.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी
रु. ४
(टपाल इंग्रोल माफ)
किरकोळ अंकास
एक आणा.

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

वर्ष ७

पुणे, बुधवार, तारीख ९ एप्रिल, १९४१

अंक १५

सर्व तऱ्हेची कापड छपाई व रंगाई (Calico Printing and Dyeing) करणारा कारखाना.

पायोनियर डाईंग हाऊस'

कोचाचें कापड (Casement cloth), दाराचे पडदे, टेबल कव्हर इ. टिकाऊ रंगाचे, स्वदेशी तयार मिळतात. कारखाना:—
भिकारदास मारुती रोड, दातेवाडी, पुणे.

देशी औषधें तयार करणारा

महाराष्ट्रांतील प्रमुख कारखाना

पंढ (अंतिमिया) व सर्व प्रकारच्या आजारांनंतर येणाऱ्या

अशक्ततेवर

रक्तवर्धक

वापरा.

सर्वत्र मिळतें.

—: केंद्रे :-

पुणे, मुंबई, उमरावती, नागपूर, सांगली,
कोल्हापूर, हुबळी.

आयुर्वेद रसशाळा

पुणे, लि. पुणे ४.

दि सदरन निटिंग वर्क्स, लि.

[२६४ शनिवार, पुणे २.]

यांनी बनविलेली

“पूना होजिअरी”

उन्हाळ्यासाठी गंजीफ्रॉक, अंडरवेअर्स
वगैरे हरतऱ्हेचा

जाळीचा माल

तयार होत आहे

आपल्या व्यापाऱ्याकडे चौकशी करा

ठेवी : मुदतीप्रमाणें ४॥ ते ६ टक्के
व्याजानें स्वीकारल्या जातात.

माहितीसाठी बरील पत्त्यावर लिहा

विविध माहिती

१९४१ मधील कॉलन्याच्या सांघीचा अंदाज

सन १९०० ते १९४० ह्या मुदतीमधील मुंबई प्रांतातील कॉलन्याच्या सांघीच्या प्रसाराचा आढावा होता, ह्या सांघीची ळट १९४० मध्ये सर्वांत सली गेलेली आढळते. १९४१ मध्ये ती ळट पुनः वर येणार असा संभव दिसतो. मुंबई प्रांतातील कांहीं जिल्ह्यांत सध्याच कॉलन्याचा फैलाव झालेला आढळतो. सासर कारखाने व गुन्हाळें येथें कामावर आलेले हंगामी कामगार कॉलन्याचा उपद्रव होताच ठिकाठिकाणी पसरतात व आपल्या बरोबर रोग नेतात. एकंदर हवापाण्याच्या परिस्थितीवरून १९४१ सालांतील कॉलन्याच्या प्रसाराचा सरकारी अंदाज जिल्हेवार साळीलप्रमाणें आहे:—

अहमदनगर, सोलापूर, सातारा व नाशिक : सांघीचा भयंकर फैलाव.

पुणे, पूर्व सानदेश व पश्चिम सानदेश : सांघीचा मोठा फैलाव.

विजापूर व धारवाड : सांघीचा साधारण फैलाव.

४० हजार राजकीय कैद्यांची मुक्तता

जनरल फ्रँको ४० हजार राजकीय कैद्यांस बंधमुक्त करणार आहे. हे लोक रिपब्लिकन पक्षाचे सैनिक अथवा नागरिक होते.

जर्मनीतील ब्रिटिश युद्धकैदी

जर्मनीमधील सुमारे ७ हजार ब्रिटिश अधिकारी युद्धकैद्यांचें पोलंडमध्ये स्थलांतर करण्यांत आले आहे. कॅनडामधील अधिकारी युद्धकैद्यांच्या तळांतील परिस्थिती समाधानकारक नाही ह्या सबबीवर जर्मनीने पोलंडमधील कमी प्रतीच्या तळांत ब्रिटिश अधिकारी युद्धकैदी नेऊन ठेवले आहेत. ग्रेट-ब्रिटनने कॅनडांतील तळाविषयीच्या विधानाचा इनकार केला असून जर्मनीकडे जोराची तक्रार केली आहे.

हिंदी फेडरल कोर्टाचे कामास १५ एप्रिल रोजी प्रारंभ

हिंदी फेडरल कोर्टांचें येतें अधिवेशन ता. १५ एप्रिल रोजी सुरू होईल; त्यापूर्वी सर शाहा सुलेमान ह्यांच्या मृत्यूमुळे फेडरल कोर्टाच्या एका न्यायाधिकाची जागा रिक्तमी झाली आहे, ती भरण्यांत येईल.

गेल्या आठवड्यांतील आगबोट्यांचा नाश

ता. २२-२४ मार्चच्या मध्यरात्री संपलेल्या आठवड्यांत रात्रपक्षांने ब्रिटिश व इतर राष्ट्रांच्या ५९, १२१ टनांच्या १७ आगबोट्या बुडवल्या. पूर्वीच्या तीन आठवड्यांतील आकड्यांपेक्षा ह्या आकडा पुष्कळच लहान आहे. "ह्या गतीने जाऊन हिटलरला १९४१ साली विजय मिळविणें अशक्य आहे. अॅटॉमॅटिकवर सार्वभौमत्व मिळविल्याखेरीज त्यास यश प्राप्त होणार नाही" असे लेफ्टनंट कमांडर पुचर हे नुकतेच म्हणाले.

हिंदुस्थान-ब्रह्मदेश व्यापारी करार

हिंदुस्थान व ब्रह्मदेश ह्यांमधील व्यापारी कराराच्या प्रमुख मुद्यांवर दोन सरकारांची एकवाक्यता झाली असून करारावर त्या सरकारांच्या प्रतिनिधींच्या सहाहि शक्या आहेत. हिंदुस्थान व ब्रह्मदेश हे दोघेहि वाटेले त्या जकाती वसवू शकतील, परंतु एकमेकांचे मालास जकातीचे बाबतींत ब्रिटिश साम्राज्यांतील इतर देशांच्या मालापेक्षा १०% व परदेशी मालापेक्षा १५% सवलत मिळावयाची आहे. प्रस्तुत करारास विविधमंडळांच्या मान्यतेची आवश्यकता नाही. ह्या करारामुळे ब्रह्मदेशास जकातीचे मोठें उत्पन्न मिळणार आहे.

मद्रास युद्धफंडानें एक कोटि रुपयांची मर्यादा ओलांडली मद्रास प्रांतांतील युद्धफंड आतां एक कोटि रुपयांचेवर गेला आहे.

बंगलोर येथील म्यूलियम

म्हैसूर सरकारच्या बंगलोर येथील म्यूलियमला १९३९-४० मध्ये एकूण २ लक्ष, ८५ हजार लोकार्णां भेट दिली.

तांदुळाचा तुटवडा

गेल्या कांहीं महिन्यांत ब्रह्मदेशांतून तान्दुळाची आयात होऊन शकल्या कारणानें मुंबई प्रांतांत तान्दुळाचा तुटवडा पडण्याची भीति वाढू लागली आहे. ह्या प्रांतांत संपणाऱ्या तान्दुळापैकी ४५% तान्दुळ रंगूनचा असतो ह्यावरून परिस्थितीची कल्पना येईल. मुंबईतील तान्दुळाचा बाजारभाव गेल्या वर्षाच्या मानानें आतां दीडपट झालेला आहे. बंगाल, मद्रास, हत्यादि ठिकाणचा रंगून तान्दुळ इकडे आणविण्याचा प्रयत्न मुंबईमधील व्यापारी करीत आहेत. परंतु रेल्वेच्या वाणिणी मिळण्याच्या अडचणींमुळे ह्या मार्गानें फार तान्दुळ येण्याचा संभव नाही; ब्रह्मदेशांतून इकडे तान्दुळ आणण्यासाठी लागणाऱ्या आगबोट्यांचा तुटवडा येत आहे. मुंबईमधील व्यापार्यांकडे उत्तर हिंदुस्थानांतील व्यापार्यांच्या मोठमोठ्या ऑर्डरी येत आहेत. कोकण व गुजरात येथेहि तान्दुळ हवा आहे.

कालव्याखालील जमीन

मुंबई प्रांतांत १९३९-४० मध्ये एकूण ३,०४,८८९ एकर जमीन कालव्याचे पाण्याने भिजली. १९३८-३९ मध्ये २,७०, ६५० एकरांस पाणी मिळालें होतें. १९३८-३९ सालापेक्षा १९३९-४० मध्ये पाणीपट्टीचें उत्पन्न ४ लक्ष ५ हजारांनी अधिक मिळून तें १९ लक्ष ३२ हजार रुपये झालें. पाणीपुरवठ्याच्या प्रमुख योजनांवर खालीलप्रमाणें व्याज सुटडें:—

निरा लेफ्ट बँक कॅनॉल व शेटकॉट टँक	३-६८%
मुठा कॅनॉल व मतोबा टँक	३-४३%
गोदावरी कॅनॉल	१-९५%
कडवा रिझर्व बक्स	०-०२%
प्रवा रिझर्व बक्स	२-५५%
कुष्णा कॅनॉल	०-१०%
गोकाक कॅनॉल	३-१०%

मंत्र्यांचा पगार वाढला

सिंध प्रांताच्या मंत्र्यांचा पगार दरमहा ५०० होता. तो आतां १५०० करण्यांत आला आहे. विविधमंडळाच्या अध्यक्ष्यांचा पगारहि ८०० चा १२५० केला आहे. विविधमंडळाच्या सभासदांस दरमहा ७५ रुपये मिळत असे तो १५० रुपये करावा, ह्या सूचनेसंबंधी एकमत्य नाही.

पंजाबांत घरभाड्याचें नियंत्रण

शहरांतील भाड्यांचें नियंत्रण करणारा कायदा पंजाबच्या कायदे मंडळानें पास केला आहे. ह्या कायदा पांच वर्षे अंमलांत रहावयाचा आहे.

जर्मन आणि इटालियन जहाजांचा नाश

दक्षिण अमेरिकेमधील देशांतील बंदरांत असलेल्या जर्मन व इटालियन जहाजांचा देशांतील लोकांकडूनच नाश करण्यांत येत आहे. पिंजऱ्यांत सापडलेल्या उदरप्रमाणे आपली स्थिति झाली आहे असे त्यांस वाटत असावें.

अनुक्रमणिका

१ विविध माहिती ... १७०	२ रमणील सहकारी पुनर्घटना	३ अंजयम मालाच्या जदीचे अधिकार ... १७४
२ औद्योगिक प्रगतीची पुनः चर्चा ... १७१	४ अंजयम मालाच्या जदीचे अधिकार ... १७४	५ संडकरी कायदा ... १७५
३ कम्युनोलेटिव्ह प्रेफरन्स मागवरील डिफिंडंड ... १७२	६ हिंदुस्थान सरकारची संरक्षण कर्जे ... १७५	७ नवीन धंद्यांना सरकारी संरक्षण ... १७५
४ अंजयम मालाची योजना ... १७२	८ नवीन धंद्यांना सरकारी संरक्षण ... १७५	९ कृष्णविमोचन कायद्याच्या अंमलबजावणीची मागणी ... १७६
५ आपूर्तिमा कंपन्यांनी मिळवलेले काम ... १७२	१० नवीन धंद्यांना सरकारी संरक्षण ... १७५	११ हिंदुस्थानातील रस्ते-सुधारणा ... १७६
६ सूट विचार ... १७३	११ कृष्णविमोचन कायद्याच्या अंमलबजावणीची मागणी ... १७६	१२ निवडक बाजारभाव ... १७८
७ इटलीची इकालपट्टी—जर्मनीने युगोस्लाव्हियाशी युद्ध पुकारले—ब्रिटिश बने-टाची चढती कमाल—ब्रिटिश	१२ हिंदुस्थानातील रस्ते-सुधारणा ... १७६	
	१३ निवडक बाजारभाव ... १७८	

अर्थ

बुधवार, ता. ९ एप्रिल, १९४१

औद्योगिक प्रगतीच्या प्रश्नाची पुनः चर्चा

स्वदेशी औद्योगिक प्रगतीचा प्रश्न हिंदी लोकमतास इतक्या जिज्ञाह्याचा वाटत आहे, की कायदे मंडळात, व्यापार्यांच्या व धंदेवाल्यांच्या सभेत व बुधपत्रात त्याचा उद्‌घोष वारंवार होत असून त्याबाबत सरकारास सारसी टोचणी लावण्यात येत आहे. मध्यवर्ती असेंब्लीत ह्या विषयाची चर्चा झाली, तिचे स्वरूप मागे आम्ही दिग्दर्शित केलेच आहे. कौन्सिल ऑफ स्टेटमध्ये त्या चर्चेचा प्रतिपत्न निरुक्ताच उठला. युद्ध-परिस्थितीचा हिंदुस्थान-च्या औद्योगिकरणाकडे अधिक विस्तृत रीतीने व पद्धतशीरपणाने उपयोग करण्यात यावा अशी लोकप्रतिनिधींची सरकारकडे मागणी आहे. ह्या बाबतीत शक्य ते सर्व आपण करीत आहो असे त्यावर सरकारचे म्हणणे आहे.

कौन्सिल ऑफ स्टेटमध्ये पंडित कुंसरू ह्यांनी गेल्या आठवड्यांत एक उदास पुढे मांडला, त्यांत हिंदुस्थानात अलीकडे झालेल्या प्रगतीचा आढावा घेण्यात येऊन स्वदेशी धंद्यांचा योजनात्मक उत्कर्ष होईल अशी व्यवस्था सरकारने करावी ह्या आशयाची सूचना होती. देशाच्या उद्योगधंद्यांचा विकास होण्याबाबत सरकार आणि जनता ह्यांचे एकमत आहे. पण हा विस्तार अनेक-कारणां व त्वरित व्हावयास पाहिजे तसा तो होत नसल्याची तक्रार पंडित कुंसरू ह्यांनी केली. ईस्टर्न ग्रुप पुरवठा समितीच्या कार्याची दिशा हिंदुस्थानास विशेष अनुकूल होणार नाही अशी भीति त्यांनी व्यक्त केली आणि औद्योगिक विस्ताराविषयाच्या सरकारी धोरणातील अनेक उणीवांकडे दासले देऊन लक्ष वेधले.

जहाजे बांधण्याचा धंदा ऑस्ट्रेलियात व कॅनडामध्ये ब्रिटिश सरकारच्या विद्यमाने चालला आहे. पण हिंदुस्थानात हा धंदा युद्धोप-योगी गणला जात नाही. वहातुकीच्या अजाजांचा येथे उलट तुटवडा भासत आहे; यांत्रिक हत्यारे बनवण्याची व्यवस्था नाही आणि मोटारचे भाग बनवण्याची सोय नाही. मोटार गाड्या बनव-ण्याचा कारखाना एका हिंदी संस्थानात स्थापन झाला आहे ही आनंदाची गोष्ट आहे. पाण्याच्या जोरात वीज तयार करणे, औषधांच्या बनावटीस उत्तेजन देणे, शास्त्रीय शोधास मदत करणे

व औद्योगिक संरक्षणाविषयीच्या अटी सैल करणे ह्या गोष्टी हाती घेण्याचे महत्त्व पं. कुंसरू ह्यांनी प्रतिपादले आणि सरकारने त्या दृष्टीने आपले धोरण आसवे असे सुचवले. युद्धोत्तर काळात हिंदी धंदे तगून रहातील अशी तजवीज सरकारने आतांपासून करावी असे इतर वक्त्यांनी प्रतिपादले.

हिंदुस्थान सरकारची बाजू पुढे मांडतांना सर रामस्वामी मुदलियार ह्यांनी प्रस्तुत विषयावरील असेंब्लीमधील आपल्या भाषणाचा निर्देश केला. हिंदी धंद्यांच्या भवितव्याचा प्रश्न सर-कारपुढे आहे आणि सरकारी सात्यांच्या प्रतिनिधींची एक समिती त्याचा विचार करण्याकरिता नेमण्याचे धाटत आहे असे त्यांनी सांगितले. युद्धोपयोगी सामुग्रीची निरुद्ध असल्यास ती मिळेल तेथून घेणे अपरिहार्य असून नवीन कारखाने ह्या देशात स्थापन होण्याची वाट पहाणे शक्य नाही असे म्हणून जहाजे बांधण्याच्या धंद्याचा त्यांनी उल्लेख केला. हा धंदा माळ पुरवू लागण्याचा काळ होताना लागणार असल्याने त्याचा युद्धकाळात प्रत्यक्ष उपयोग होण्यासारखा नाही असा सरकारातर्फेचा युक्ति-वाद व्यापार मंड्यांनी पुढे मांडला. तथापि ह्या धंद्यास शक्य तेवढे सहाय सरकार देत आहेत असे त्यांनी सांगितले. औष-धांच्या बनावटीचा धंदा ह्या देशात दृढमूल होणार असून मेडि-कल सात्याचे अधिकारी त्याचा माळ घेण्याचे धोरण. युद्ध-समाप्तीनंतरही चाळू ठेवतील असे आश्वासन त्यांनी दिले.

सर अॅलन लॉइड ह्यांनी पंडित कुंसरू ह्यांच्या उदावाच्या मर्यादा फार व्यापक असल्याने त्या-आकुंचित करण्याची आव-श्यकता प्रतिपादिली आणि ह्या धोरणास अनुसरून स्वतःची एक डुरुस्ती त्याच्या जागी पुढे मांडली. सरकारी सात्यास लागणारी औषधे बंगलोरच्या बनावटीची घेण्याचे अभिवचन देता येत नाही असे त्यांनी स्पष्ट सांगितले. पण परिस्थिति अनुकूल झाल्यास हिंदी सात्सर इंग्लंडमध्ये पाठवण्याची व्यवस्था केली जाईल असे ते म्हणाले. उद्योगधंदे हा प्रांतिक सरकारांच्या कक्षेतला विषय आहे आणि त्यांत मध्यवर्ती सरकारास हात घालता येत नाही ही अडचणहि त्यांनी पुढे केली. जहाजे बांध-ण्याचे काम युद्धाच्या तयारीचा भाग म्हणून हाती घेणे ही गोष्ट सरकारने मान्य करण्यास त्यांनी नकार दिला. शेवटी सर अॅलन ह्यांची डुरुस्ती पंडित कुंसरू ह्यांनी पत्करली आणि तीच कौन्सिलने मंजूर केली.

युद्धपरिस्थितिसुद्धे. ह्या देशात काही धंदे नव्याने निघत आहेत व काहींचा विस्तार होत आहे. हा औद्योगिक विकास कोणत्या रीतीने चालला आहे, त्याचे पर्यवसान युद्धोत्तर काळात कसे होईल, कोणत्या धंद्यास संरक्षण चाळू ठेवावे लागेल आणि कोणत्यास डुरुस्ती उद्योगांची जोड यावी लागेल इत्यादि बाबींचा व्यापक रीतीने विचार होण्याची आवश्यकता सर-कारासहि पटली पाहिजे. कारण, ह्या बाबतीत योजनात्मक धोरण आसणे व्यवस्थित व सुरक्षित औद्योगिक उन्नतीच्या दृष्टीने अग-त्याचे आहे. सर अॅलन लॉइड ह्यांनी लोकमताची ही बाजू नीट घ्यानांत वेतली असती तर पंडित कुंसरू ह्यांच्या उदावाचे मर्म त्यांस पटण्यास अडचण भासली नसती. औद्योगिक स्वयंपूर्णतेची त्यांची मागणी नव्हती; हिंदी औद्योगिक घटना निर्दोष व्हावी आणि तीमध्ये एकांगीपणा उत्पन्न होऊ नये एवढेच त्यांचे म्हणणे होते.

क्युमुलोटिव्ह प्रेफरन्स भागांवरील डिव्हिडंड

लिमिटेड कंपन्यांच्या भागांचे मुख्य दोन प्रकार, म्हणजे प्रफरन्स व ऑर्डिनरी हे होत. कंपनीच्या आर्थिक परिस्थितीप्रमाणे ऑर्डिनरी भागांवरील डिव्हिडंड कमी-अधिक होतें व एकादे वेळेस तें मिळतहि नाही. प्रेफरन्स भागांवारांस त्यांच्या भागांवर उरविक दुरांने डिव्हिडंड दिल्यावर नफ्यापैकी जी रकम उरेल, तिच्यांतून ऑर्डिनरी भागांवारांत वाटणी होते. प्रेफरन्स भागांवरील डिव्हिडंडचा दर सुळांतच उरविलेला असतो, परंतु ऑर्डिनरी भागांवरील डिव्हिडंडची गोष्ट तशी नसते. प्रेफरन्स भागांतहि दोन प्रकार आहेत. प्रत्येक वर्षी कंपनीस प्रेफरन्स भागांवारांस नफा देतां येईलच असें नाही व पुरेशा नफ्याचे अभावी उरविक डिव्हिडंड देतां येणें अशक्यहि होईल.

ही तूट पुन्हा कंपनीस नफा होईल त्यांतून अगोदर भरून काढली पाहिजे व नंतरच इतर भागांवारांच्या डिव्हिडंडचा विचार केला पाहिजे, अशी अट ज्या प्रेफरन्स भागांचे संबंधांत असते, त्यांस क्युमुलोटिव्ह प्रेफरन्स भाग असें म्हणतात. ह्या भागांवर कांहीं वर्षे जरी डिव्हिडंड मिळालें नाहीं, तरी त्यांवरील भागांवारांचा हक्क कायम रहातो. नॉन-क्युमुलोटिव्ह प्रेफरन्स भागांवरील डिव्हिडंडला प्राधान्य त्या वर्षांपुरतेंच असतें. क्युमुलोटिव्ह प्रेफरन्स भागांवरील डिव्हिडंडची तूट भरून येईपर्यंत कंपनीच्या नफ्यावर त्या भागांच्या मालकांचा अग्र हक्क रहातो. लिमिटेड कंपन्यांचे भाग लोकांनी घ्यावेत, ह्यासाठी त्यांस नफावाटणीची कांहीं तरी शाखाति पटाची लागते. क्युमुलोटिव्ह प्रेफरन्स भाग धारण करणांरानें नफ्यांत अग्रहक्क मिळतो, ह्या दृष्टीनें त्या प्रकारचे भाग काढण्याची नव्या कंपन्यांची प्रवृत्ति दिसून येते. क्युमुलोटिव्ह प्रेफरन्स भागांसंबंधी अनेक वेळां अपुन्या माहितीमुळे गैरसमज उत्पन्न होतो, तो दूर व्हावा या दृष्टीनें येथें माहिती देण्यांत येत आहे.

डायरेक्टरांनी तशी शिफारस केल्याविना डिव्हिडंड वाटतां येणार नाही अशी कंपनीच्या आर्टिकल्समध्ये तरतूद असल्यास व कंपनीहि डिव्हिडंड देण्यापूर्वी रिझर्व्ह निर्माण करण्याचा डायरेक्टर बोर्डास अधिकार असल्यास क्युमुलोटिव्ह प्रेफरन्स भागांवरील डिव्हिडंड यावे असा डायरेक्टरांचा उराव होईपर्यंत त्या डिव्हिडंडची बाकी हें कंपनीचे "देणें" ह्या सद्दारांत येऊं शकणार नाही. कंपनीस नफा झाला व तो क्यु. प्रे. भागांस वाटण्याचें डायरेक्टरांनी उरविलें तरच बाकी डिव्हिडंड हें कंपनीचे "देणें" होतें. डायरेक्टर तसा उराव करणारहि नाहीत ! जी गोष्ट करण्याचें अगर न करण्याचें सर्वेची डायरेक्टरांवर अवलंबून आहे, ती गोष्ट "देणें" ह्या निश्चित संज्ञेस पात्र होत नाही. एकाद्री कंपनी लिक्विडेशनमध्ये जाण्यापूर्वी तिच्या डायरेक्टरांनी पुरेशा नफा झाला असताहि, प्रेफरन्स भागांवर नफा वाटला नाही, तर त्या भागांचे मालकांस आपल्या डिव्हिडंडची बाकी मिळू शकणार नाही व सर्व वाढावा ऑर्डिनरी भागांवारांसच मिळेल, असा त्यांचा अर्थ होतो. तथापि प्रेफरन्स भागांवरील डिव्हिडंड देणें न देणें डायरेक्टरांचे मजबीर अवलंबून नसलें व नफा झाला कीं त्या भागांवारांस तो मिळालाच पाहिजे अशी तरतूद असली, तर क्यु. प्रे. भागांवारांचे डिव्हिडंडचे बाकी देणें हें पुढें उपस्थित होणारें सरें

"देणें" असतें व त्याप्रमाणें ताळेबंदांत त्याची नोंद करावी लागते. कंपन्यांच्या आर्टिकल्समध्ये ह्या संबंधांत योग्य ती सबरदारी घेतलेली बहूधा असतेच व डायरेक्टरांनी डिव्हिडंड सुचविल्याविना तें भागांवारांस मिळू नये, अशी तरतूद आर्टिकल्समध्ये केलेली असते. कंपनीच्या ताळेबंदांत क्यु. प्रे. भागांवरील डिव्हिडंडची बाकी देणें रकम ती देणें अगर न देणें डायरेक्टरांच्या मजबीर अवलंबून असलें तरी, नमूद करणें इष्ट आहे. क्युमुलोटिव्ह प्रेफरन्स भागांवारांचे डिव्हिडंडबाबत अधिकार काय आहेत ह्याचा वरील विवेचनावरून खुलासा होईल.

अंगमार्क योजना

शेतीच्या मालाची प्रतवार लावून त्याचा उठाव करण्यास मदत करण्यासाठी "अंगमार्क"ची योजना अंमलांत आली. मार्केटिंग अधिकाऱ्यांचे देखरेखेखाली मालाची निवड करून त्याची प्रत लावली जाते, त्यामुळे चांगल्या मालास किंमत भरपूर येऊं शकते व गिऱ्हाइकांसहि विव्हासानें माल घेतां येतो. १९३७ च्या अॅग्रीकल्चरल प्रोड्यूस प्रोडिंग अँड मार्केटिंग अॅक्टान्चे अन्वये निवडून प्रत लावलेल्या मालावर "अंगमार्क" हें लेबल लावण्यांत येतें. १९४० चे प्रारंभी हें लेबल लावण्याची परवानगी असणारे १२० अधिकृत लोक होते. त्यांची संख्या १९४० अखेर ३३४ झाली आहे. प्रतवार लावून मॅकिंग करण्याची केंद्रे १९३६ सालीं होती, तीं १९३९ मध्ये १९७ झालीं. १९४० अखेर तीं ४०० झालीं आहेत. सालील तकय्यांत कांहीं प्रमुख मालासंबंधी प्रतवारीचा तपशील दिला आहे:—

१९४० १९३९

मालाचें नांव किती ? किंमत (र.)	किती ?	किंमत (र.)
तूप ७७ हजार मण ४२ लक्ष	८१३ हजार मण ४३ लक्ष	
अंडी १३ कोटि; ३ लक्ष.६	१ कोटि; २३ लक्ष	
कातडी २३ लक्ष; १६ लक्ष	२ लक्ष; ८३ लक्ष	
तांदूळ २३ लक्ष मण; १०३ लक्ष	१२ हजार; २३ लक्ष	
बटाटे ४३३ हजार मण; १ लक्ष, ८३	१२ हजार मण; ४३ हजार	
तंबाखू २३ हजार मण; ३३ लक्ष	३३ हजार मण; २३ लक्ष	
द्राक्षें ६२२ मण; ६९७५ रु.	७१२ मण; ७१२०	

विमा कंपन्यांनी मिळविलेले काम

(१९४०)

	रुपये
नॅशनल इ. ...	१,५४,८०,७७०
भारत ...	१,५०,६७,८७१
बॉम्बे लाइफ ...	१,२२,०७,६५०
युनायटेड इंडिया ...	९७,००,०००
मेट्रोपॉलिटन ...	७१,००,०००
न्यू एशियाटिक ...	६०,००,०००
बॉम्बे कोअॅरपोरेटिव्ह ...	४०,००,०००
इंडियन म्युच्युअल ...	३१,००,०००
रूबी जनरल ...	३०,००,०००
फी इंडिया जनरल ...	१४,१७,७८९
आर्यस्थान ...	१३,००,०००
कॅनरा म्युच्युअल ...	८,००,०००
न्यू इन्सुरन्स ...	८,००,०००
ट्रस्ट ऑफ इंडिया ...	५,८०,०००
इंडो यूनियन ...	७,०१,४५०

स्फुट विचार

इटलीची हकालपट्टी

आफिकन मुलसामधून इटलीची हकालपट्टी आतां पुरी झाली आहे असे म्हणण्यास हरकत नाही. सोमाली लँड, इरिट्रिया, लिबिया हे प्रदेश इटलीनें गमावले आहेत आणि अबिसिनियामध्ये त्याच्या फौजांचा चोहोकडून फोंडभारा होऊन ह्या देशाची पारतंत्र्यांतून मुक्तता झाली आहे. आपल्या इटालियन दोस्ताच्या सहायास धावून येण्याचा हिटलरचा बेत एनेवेळीं फिस्कटला. जर्मन फौजा व विमाने इटलीत तळ देऊन राहिल्याच्या बातम्या मध्यवर्ती येत होत्या आणि तेथून आफिकेत आपलें सैन्य पाठविण्याची तयारी हिटलर करीत होता. पूर्वेच्या बाजूस इटलीची फौज घेरली गेली असतां पश्चिमेकडून ब्रिटिशांस पायबंद चालावा आणि त्या रीतीनें आपल्या दोस्तास अप्रत्यक्ष सहाय यावे असा त्याचा हेतु असावा असे उघड दिसते. लिबियामधील इटालियन सैन्याची लांडगेतोड करून ब्रिटिशांना मोठ्या तडफेनें वेगाली कार्बीज केले. जर्मनीनें त्या बाजूस हळुहळू फौजेची जमवाजमव केली तेव्हां ब्रिटिशांनी बेंगासी सोडून दिलें आणि आपलें ठाणें दुसऱ्या मजबूत ठिकाणी प्रस्थापित केले आहे. इटलीचे आफिकेंतील साम्राज्य आतां नष्ट पारलें असल्यानें बेंगासीच्या बाजूनें चाललेली जर्मनीची सटपट त्यांचे बाबतीत फलद्रू होण्याचा संभव नाही. जर्मन फौजेच्या संबंधांत लिबियांत सावधगिरी बाळगून पूर्वेकडील ब्रिटिश सैन्य इतर रणांगणांवर लढण्यास मोकळें होणार आहे.

युगोस्लाव्हियाशी जर्मनीनें युद्ध पुकारलें

युगोस्लाव्हियांत राज्यक्रांति होऊन तेथील मंत्रिमंडळाने जर्मनीशी केलेला करार फेटाळण्यांत आल्यामुळे हिटलर चिडून गेला. आपल्या युद्ध-योजनांमध्ये त्या देशास सामील करून घेण्याचा त्याचा बेत फसला म्हणून युगोस्लाव्हियाच्या नव्या सरकारास फितुरी समजून त्याचे विरुद्ध हिटलरनें युद्ध पुकारलें आहे. त्याचबरोबर ग्रीसबरोबर स्वारी त्यानें आरंभली आहे. स्वतःच्या स्वातंत्र्याचे संरक्षण करण्याचा युगोस्लाव्हिया व ग्रीस ह्यांचा निर्धार हाच जर्मनीच्या हद्दीनें त्यांचा गुन्हा आहे. जर्मनी-इटली-जपान ह्या त्रिकुटास बाल्कन राष्ट्रांनी मिळूच त्यांचे अंकित प्क्षार्थ ही हिटलरची महत्वाकांक्षा आहे. तिला बळी पडण्यास नकार देणारी युरोपियन राष्ट्रं जर्मनीच्या हद्दीनें पादाक्रांत झालीच पाहिजेत. इतर युरोपियन राष्ट्रांस दंडुकेशाहीचा न्याय जर्मनीनें लाभू केला तोच न्याय आतां युगोस्लाव्हियास लावला जात आहे. राष्ट्रीय स्वातंत्र्यासाठी झगडण्याचा विडा इंग्लंड आणि अमेरिका ह्यांनी उचलला आहे आणि बाल्कनमध्ये जर्मनीनें चालू केलेल्या अन्यायमूलक युद्धांत हिटलरच्या नियोजित बळीस सहाय देण्याचे त्यांनीं आश्वासन यावे हें स्वाभाविक आहे. त्याप्रमाणें ब्रिटिश आणि अमेरिकन कुमक युगोस्लाव्हिया व ग्रीस ह्यांस मिठेल ह्यांत संशय नाही. नुकत्याच झालेल्या बढामोडीमुळे युद्धाचे क्षेत्र पूर्व-युरोपाकडे पसरत आहे.

ब्रिटिश बजेटाची चढती कमान

गेल्या वर्षी एप्रिलमध्ये ब्रिटिश बजेट पार्लमेंटपुढें मांडण्यांत आलें तेव्हां २६६ कोटी पौंड सर्च होईल असा अंदाज करण्यांत आला होता. पुढें जुलै मध्ये ह्या आकडा वाढवण्यांत येऊन तो

२४६ कोटी पौंड झाला आणि वर्षभर तो ४० कोटींनी वाढून ३८६ कोटीपर्यंत चढला. रुपयामध्ये ह्या हिशेबे सुमारे ५,००० कोटींच्यावर जातो. येल्या वर्षाच्या सर्चाचा अंदाज सुमारे ७,८०० कोटी रुपयांच्या आसपास जाईल असा रंग आज दिसत आहे. ब्रिटिश राष्ट्रस प्रस्तुत युद्धाप्रतिपक्ष केवढा प्रचंड सर्च व स्वार्थत्याग करावा लागत आहे ह्याची कल्पना वरील आकड्यांवरून येण्यासारखी आहे. ह्या बाबतीत इस्तुस्थिति काय आहे ह्याची विव्धसनीय व तपशीलवार माहिती सर. किंग्स्टे बुक, ब्रिटिश फडनवीस, ह्यांनी आपलें अंदाजपत्रक प्रकट केले त्यावेळीं उपलब्ध झाली.

बिहारमधील सहकारी पुनर्घटना

सहकारी संस्थांची दुःस्थिति कमी-अधिक प्रमाणांत हिंदुस्थानच्या बहुतेक भागांत आर्थिक मंदीमुळे झाली आहे. कांहीं प्रांतांत ही परिस्थिति विशेष कठिण होऊन गेली असून सरकारच्या मध्यस्थीची व उदार सहायाची आवश्यकता निकडीनें भासली आहे. प्राथमिक पतपेढ्यांच्या संभासदांचीं कर्जे थकून त्यांस शेतीच्या कामास नवीन कर्जे मिळण्याची पडेली पंचाशत, मध्यवर्ती बँकांनी त्या पेढ्यांस दिलेलीं कर्जे वसूल न झाल्याकारणानें त्यांची उडालेली तारांबल आणि प्रांतिक सहकारी बँकेस अशा स्थितीत आपलें कार्य करण्याची आलेली अडचण ही दुःस्थितीची साक्षी आहे. थकलेलीं कर्जे वसूल होईपर्यंत व तो वसूल होण्यास मदत म्हणून सहकारी चळवळीत लांब मुदतीचा पैसा आला पाहिजे आणि तो प्रांतिक सरकारावांचून दुसरें कोण देणार? बिहार प्रांतातील सहकारी संस्था ह्या पंचांत सापडून त्यांची सुधारणा व पुनर्घटना करण्याची सटपट गेली कांहीं वर्षे चालली आहे. पुनर्घटनेची एक योजना ह्या प्रश्नाचा विचार करण्याकरितां नेमलेल्या समितीनें सुचवली होती आणि तिला भूत स्वरूप देण्याचे बिहार सरकारनें ठरविलें असल्याचे नुकतेंच प्रसिद्ध झाले आहे. ह्या योजनेस अनुसरून प्रांतिक सरकारास पांच वर्षांच्या मुदतीत ४९ लक्ष रुपयांची तरतूद करावी लागेल. त्यापैकी १९४१-४२ सालाकरितां १७ लक्ष रुपयांची तजवीज सरकारनें करून ठेवली आहे. सहकारी पतपेढ्या आणि मध्यवर्ती बँका ह्यांस पैसा पुरविण्याची जबाबदारी प्रांतिक बँकेवर पदाव्याची आहे आणि त्याकार्यांमं त्या संस्थेस नुकसान येईल त्याची भरपट म्हणून १८ लक्ष रुपये सर्वेष्ण्याची तयारी सरकारनें ठेवली आहे. आपणांस ह्या बाबतीत व्यग्रस्थित नियंत्रण करतां यावं म्हणून त्यांनीं बँकिंगचा सल्लागार नेमण्याचे ठरवले आहे. हा अधिकारी प्रांतिक बँकेचा मॅनेजिंग डायरेक्टर ह्या नात्यानें काम करील. मध्यवर्ती बँकांनीं द्यावयाच्या ठेवांच्या रकमांस सरकार मर्यादा घालील आणि ह्या रीतीनें हि त्यांच्या व्यवहारावर सरकार नियंत्रण राहील. सहकारी संस्थांची पुनर्घटना ह्यावयाची असतां प्रांतिक सरकारनें आपल्या जबाबदारीचा वाटा उचलावा लागतो आणि पैशाची हमी घ्यावी लागते ही गोष्ट बिहार प्रांताच्या सरकारनें आसलेल्या धोरणानें सिद्ध केली आहे आणि मुंबई सरकारनें ती लक्षांत घेणें अगत्याचें आहे. आमच्या प्रांतिक सरकारापुढें सहकारी बँकांनीं ही महत्त्वाची बाब मागेच मांडली आहे आणि बिहारच्या उदाहरणानें तिला चांगला आधार मिळव आहे.

जंगम मालाच्या जतीचे अधिकार

मे. कलेक्टर साहेब जिल्हा पुणे यांनी लॅंड रेव्ह्यू कोडचे कलम १५४ अन्वये नं. A. G. R. ३६२ ता. १३-२-४१ चे हुकुमाने पुणे सेंट्रल को-ऑपरेटिव्ह बँकेच्या व जिल्ह्यातील को-ऑपरेटिव्ह सुपरवायझिंग युनियनच्या खाडील अंमलदारांना त्यांचेकडील विशिष्ट हद्दीत थकवाकीदारांच्या जंगम मालाची जती करण्याचा अधिकार दिला असल्याचे जाहीर केले आहे.

नांव व हद्दा.

कार्यक्षेत्र.

१ मे. एस. एम. भावे, एजंट-इन्स्पेक्टर वॉड शाखा पुणे सेंट्रल को. बँक.	} दोंड पेठा.
२ मे. के. डी. कुलकर्णी, इन्स्पेक्टर, वारामती पुणे सेंट्रल को. बँक.	
३ मे. आर. ए. कुलकर्णी, एजंट इन्स्पेक्टर, इंदापूर शाखा पुणे सेंट्रल को. बँक.	} इंदापूर तालुका.
४ मे. डी. ए. सावंत, सुपरवायझर सेड व जुन्नर सुपरवायझिंग युनियन.	
५ मे. के. डी. कुलकर्णी, सुपरवायझर, हवेली शिरूर मावळ सुपरवायझिंग युनियन.	} हवेली व मावळ तालुके आणि शिरूर व मुळशी पेठा.
६ मे. के. वी. दोशीकर, सुपरवायझर भि. व इंदापूर ता. सुपरवायझिंग युनियन.	

ट्रेझरी बिल्डिंग १३ आ. ११ पै व्याजाचा दर

गेल्या आठवड्यांत हिंडस्थान सरकारच्या ट्रेझरी बिल्डिंग द. सा. द. शे. १३ आणि ११ पै एवढा व्याजाचा दर बसला.

बंगाल दुकानदारांच्या नोकरांचा कायदा

कलकत्ता आणि हावरा येथे बंगाल प्रांताचा दुकानदारांच्या नोकरांचे कामाचे तास नियमित करणारा कायदा गेल्या १ एप्रिल पासून अमलांत आला. हा कायदा अन्वये दुकाने सकाळी ८ ते रात्री ८ वाजेपावेतो उघडी रहातील आणि त्यांच्या नोकरांस दर आठवड्यास दीड दिवसांची सुटी मिळेल.

ग्रामसुधारणेसाठी बक्षिस

मुंबई प्रांतांत ग्रामसुधारणेस उत्तेजन देण्याचे हेतूने प्रत्येक जिल्ह्यातील एका गांवास दरवर्षी शंभर रुपयांचे एक बक्षिस देण्याचे ठरवले आहे. ग्रामसुधारणेच्या निरनिराळ्या बाबींत कमाल सुधारणा घडवून आणणाऱ्या सेडेगांवास तें दिले जाईल. जिल्हाच्या कलेक्टरचे शिफारसीवर कमिशनर हे बक्षिस देतील. बक्षिसाचे स्वरूप सेडेगांवांच्या सूचना लक्षांत घेऊन निश्चित करण्यांत येईल.

हिंदी रेल्वेजचे उत्पन्न वाढले

१ एप्रिल, १९४० ते २० मार्च १९४१ च्या मुदतीत हिंदी रेल्वेजना १०७ कोटी ४२ लक्षा रुपये इतके उत्पन्न मिळाले. पूर्वीच्या वर्षांच्या ह्याच मुदतीत झालेल्या उत्पन्नापेक्षा हा आकडा १२ कोटी, २० लक्षा रुपयांनी अधिक आहे.

मुंबई इलाख्यातील सहकारी चळवळीच्या केंद्रस्थानी

असलेली

शेतकऱ्यांची प्रांतिक बँक

म्हणजेच

बॉम्बे प्रॉव्हिन्शियल को-ऑपरेटिव्ह बँक, लिमिटेड.

(सहकारी कायद्यान्वये नोंदलेली)

स्थापना १९११.

मुख्य कचेरी-सर विठ्ठलदास ठाकरसी मेमोरिअल बिल्डिंग
९, बेक हाउस लेन, कोट मुंबई.

शाखा

१ वारामती (जि. पुणे)	१० अकलूज (जि. सोलापूर)
२ सानारा (,, सातारा)	११ विरगांव (,, अहमदाबाद)
३ इस्लामपूर (,, ,,)	२० धुळे (,, प. सानदेश)
४ कन्हाड (,, ,,)	२१ दोंडोवचे (,, ,,)
५ तासगांव (,, ,,)	२२ शिरपूर (,, ,,)
६ किलोस्करवाडी (,, ,,)	२३ शहपूर (,, ,,)
७ शिराळे (,, ,,)	२४ नंदुरवार (,, ,,)
८ कोरेगांव (,, ,,)	२५ साक्री (,, ,,)
९ बार्दी (,, ,,)	२६ शिंदखेडे (,, ,,)
१० अहमदनगर (,, अहमदनगर)	२७ तळोद (,, ,,)
११ शेवगांव (,, ,,)	२८ मालेगांव (,, नाशिक)
१२ कोपरगांव (,, ,,)	२९ सदाणा (,, ,,)
१३ येलापूर (,, ,,)	३० कळवण (,, ,,)
१४ राहुरी (,, ,,)	३१ लासलगांव (,, ,,)
१५ भिर्डी (,, ठाणे)	३२ नांदगांव (,, ,,)
१६ पालघर (,, ,,)	३३ दोहद (,, पंचमहाल)
१७ कल्याण (,, ,,)	३४ कालोल (,, ,,)

या बँकेत मुदतीच्या, चालू व सेव्हिंग बँक ठेवी

स्वीकारल्या जातात

आणि

इलाख्यातील बहुतेक सर्व प्रमुख ठिकाणी हुंडीचा व्यवहार केला जातो.

या बँकेत येणारा पैसा, शेतकरी व इतर अल्प उत्प-
न्नाचे लोक, यांच्या प्रत्यक्षपणे उपयोगी पडतो.पूर्ण माहितीकरिता हेडऑफिस अगर शाखा-
कचेऱ्यांस लिहा.व्ही. एल. मेहता,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

लवकरच अंमलांत यावयाचा संडकरी कायदा

सुरत, ठाणे, पश्चिमसामान्य व धारवाड ह्या जिल्हांत मुंबई सरकारचा संडकरी कायदा लवकरच अंमलांत येणार आहे. ह्या कायद्याप्रमाणे, कोणत्याहि संडाची मुदत १० वर्षांपेक्षा कमी असू शकणार नाही. दीर्घकाळ जमीन आपल्या हाती राहिल, अशा सान्नीमुळे संडकऱ्यास जमिनीत सुधारणा घडवून आणण्यास उत्तेजन मिळेल, अशी अपेक्षा आहे. जमीनमालकांस नजर, बक्षीस, इत्यादि काहीहि घेता येणार नाही व संडकऱ्याकडून काही कामेहि सक्तीने करवून घेता येणार नाहीत. असे केल्याचे सिद्ध झाल्यास तो १ हजार रुपयांपर्यंत देंडास पात्र होईल. काही विभागांसाठी सरकार संडाची कमाल मर्यादा ठरवून देईल, त्यापेक्षा अधिक संड मालकास घेण्याचा अधिकार राहणार नाही. सरकारने जमीनमहसुलाचे वसुलीस तहकुबी अथवा माफी दिली तर त्याचा कायदा संडकऱ्यास मिळालाच पाहिजे. पिकाच्या वाटणीचे तत्त्वावर संड ठरलेला असेल, तर त्यास हा नियम लागू नाही. संडाची मुदत चालू असल्यास संडकऱ्याने लावलेल्या पिकावर व झाडांचे लाकडांवर संडकऱ्याचा हक्क आहे व संडाची मुदत संपल्यानंतर त्यांच्या नुकसानभरपाईचाहि त्यास अधिकार आहे. संडकरी कायदा अंमलांत आल्यानंतर केलेल्या संडविद्येबाबतीत अशा कायदा आहे, की ही झाडे मालकाचे परवानगीने लावलेली असतील, तरच संडकऱ्यास नुकसानभरपाई मिळू शकते. संड न दिल्यास संडचिडी रद्द होते. परंतु, ह्या संबंधांत कोर्टीतील निवाड्याचे वेळी संडकऱ्याने संड भरला अथवा तो भरण्यासाठी योग्य जमीन दिला तर, संडचिडी रद्द होण्याचे टळते. संडकऱ्याने जमीन खराब केली, तरीहि संडचिडी रद्द होऊ शकते, परंतु तशी ती रद्द केल्याने मालकाने कडाविल्यापासून एका वर्षांत संडकऱ्याने जमीन पूर्वस्थितीत आणली तर संडचिडी कायम राहू शकते. जमीन मालकाने संड पोचल्याची योग्य पावती संडकऱ्यास दिली पाहिजे. संडकरी कायद्याने संडकऱ्याने सध्याचे सर्व हक्क कायम राखले आहेत. वरील दिलेले हक्क सर्व संडकऱ्यांस मिळावयाचे आहेत. परंतु संडकरी कायद्याने काही संरक्षित संडकरी अथवा कुठे निर्माण केलेली आहेत.

संरक्षित कुठे

१ जानेवारी, १९३८ च्या पूर्वी लागून किमान ६ वर्षे जो स्वतः जमीन धारण करून कसत होता, त्यास संरक्षित संडकरी म्हणण्यांत येणार आहे. त्यास ती जमीन वारशाने दुसऱ्याकडून मिळाली असेल, तर दुसऱ्याने कसलेही वर्षेहि हिशेबांत घेतली जातील. उदाहरणार्थ, बापाने चार वर्षे जमीन कसली व त्याच्या मृत्यूनंतर मुलाने दोन वर्षे ती कसली, तर मुलगा संरक्षित संडकरी बनतो. १९३८ पूर्वी ६ वर्षे एकाच मालकाच्या, एकाच गांवातील निरनिराळ्या जमिनी कसणाऱ्या संडकऱ्यासहि "संरक्षित" म्हणण्यांत येईल. संरक्षित संडकऱ्याचा संडाचा करार फक्त साठील प्रसंगीच रद्द होईल:—

(१) ज्या वर्षी कायदा अंमलांत येईल, त्यापूर्वीच्या वर्षांच्या ३१ मार्चला संपणाऱ्या वर्षाचा संड त्याने कायदा अमलांत आल्यावरहि चार महिन्यांत दिला नाही, तर

(२) जमीन महसुलाचा शेवटचा हप्ता भरण्याच्या तारखेनंतर १५ दिवसांत त्या त्या वर्षाचा त्याने संड दिला नाही, तर

(३) जमिनीचे कायमचे नुकसान होईल असे त्याने कृत्य केले, तर

(४) त्याने जमीन पोटासंडाने दिली अथवा स्वतः कसली नाही, तर

(५) बिगर शेतीचे कामी त्याने जमीन वापरली, तर मालकासच स्वतः कसण्यासाठी व स्वतःचे उपयोगासाठी अंगर बिगर शेतीचे कामासाठी जमीन पाहिजे असेल तर ह्याकरिता मालकाने संडकऱ्यास १२ महिन्याची नोटीस दिली पाहिजे.

संडकऱ्यास जमीन सोडावी लागली तर त्याने जमिनीत केलेल्या सुधारणांबद्दल त्यास भरपाई मिळाली पाहिजे. गैरकायदा त्यास घालवून देण्यांत आले तर त्यासाठी आणखी नुकसानभरपाई त्यास मिळाली पाहिजे.

इनामी, तालुकदारी व सोती गांवातील संडकऱ्यांच्या संरक्षणाचीहि आणखी तरतूद कायद्याने केलेली आहे. संडकरी कायदा एकाद्या टाप्सुत-अंमलांत आला की, १९३८ चा बॉने स्मॉल होल्डर्स रिजर्व अॅक्ट तेथे रद्द होईल.

हिंदुस्थान सरकारची संरक्षण कर्जे

हिंदुस्थान सरकारने काढलेल्या संरक्षण कर्जापैकी ३८ कोटी, २० लक्ष रुपयांची संरक्षण कर्जे १९४० असेर सपली. त्यापैकी बंगालमध्ये १६ कोटी, ८१ लक्ष; मुंबईत १३ कोटी, ९ लक्ष आणि पंजाबमध्ये २ कोटी, ५९ लक्ष रुपयांची कर्जे सपली. ह्या आंकड्यांची वर्गवारी पुढीलप्रमाणे आहे.

	३ टक्के डिफेन्स बॉन्ड	व्याज-विना बॉन्ड	डिफेन्स सेव्हिंग्स सर्टिफिकेट्स
	रु.	रु.	रु.
बंगाल	१६,२६,००,०००	३४,००,०००	२१,००,०००
मुंबई	१२,११,००,०००	५५,००,०००	४३,००,०००
पंजाब	२,२४,००,०००	७,००,०००	२८,००,०००
इतर(संस्थाने धरून)	३,६९,००,०००	१,३१,००,०००	७१,००,०००
	३४,३०,००,०००	२,२७,००,०००	१,६३,००,०००

नवीन धंध्यांना सरकारी सवलत

कापड, विजेचे सामान, स्टोअर्स, इंजिनअगिचे व बिल्डिंगचे सामान, निरनिराळे घातू व खनिज पदार्थ, तेल, पेट्रोल, व्हाजिनोई इत्यादि अनेक पदार्थ तपासून त्यांतील गुणाची योग्य ती संभावना करणारे प्रकृतीपत्र देण्याची व्यवस्था आलिपुर, कलकत्ता, येथील हिंदुस्थान सरकारच्या टेस्ट हाऊसमध्ये करण्यांत आली आहे. तथापि त्याकरिता फीच्या रूपाने सरकारांत भरावी लागणारी रक्कम नवीन धंध्यांत परवडणारी नसल्यामुळे त्यांना अडचण भासते. ही अडचण दूर करण्याच्या उद्देशाने प्रयोग म्हणून एक वर्षपर्यंत अशा नवीन धंध्यांना सवलत म्हणून फीचा आकार कमी करण्यांत यावा अशी योजना सरकारपुढे आहे. ही योजना फार झाल्यास मालाच्या उदावाच्या दृष्टीनेहि नवीन धंध्यांना फार मदत होईल.

ऋणविमोचन कायद्याच्या अंमलबजावणीची मागणी

श्रीयुत वैकुंठराय मेहता यांच्या नगर जिखडातील सहकारी संस्थान्या भेटी.

तारीख २६-३-४१ रोजी सात्रळ (ता. राहुरी) को. वेटर फार्मिंग सोसायटीची विशेष साधारण सभा श्री. वैकुंठराय मेहता यांचे अध्यक्षतेसाठी भरविण्यांत आली. सभेस सात्रळ व धानोरे सोसायटीचे सभासद, गांवांतील पुढारी, शेतकरी वर्ग व आसपासच्या खेड्यांतील शेतकरी समाज उपस्थित होता.

सभेमध्ये सोसायटीच्या सभासदांना पंड. सल्लेट वगैरे सारखा लागणारा माल साठविण्यासाठी व गूळ आणि शेतीचा इतर माल साठवून ठेवण्यासाठी गुद्राम बांधण्याबद्दल सरकारकडे रु. १५०० ग्रेटची मागणी करण्याबद्दल व इरिगेशन सात्याने शेतकऱ्यांना आठमाही पाणी देण्याचे बंद केले आहे ते पूर्वीप्रमाणेच देण्यांत यावे व चारू साली आठमाही पाणी बंद केल्यामुळे उभे ऊस वाळून जाऊ नयेत म्हणून शेतकऱ्यांनी पंचनाम्यावर पाणी घेतल्यामुळे त्यांचे जादा रकमेचे पंचनामे झाले आहेत, ते माफ होऊन नेहमीप्रमाणेच पंचनामे व्हावेत अशी इरिगेशन सात्याळा विनंती करण्याबद्दलचे ठराव पास झाले. तसेच काँग्रेस प्रधान-मंडळाचे जेव्ही एफ्.डी.ड वषांपूर्वी शेतकऱ्यांच्या फायद्यासाठी ऋणविमोचन कायदा पास केला होता त्याची अंमलबजावणी अद्याप झाली नसल्यामुळे तो अंमलांत येण्याचे बाबतीत इतर लोकांकडून अडथळे उत्पन्न केले जात आहेत. करिता तो कायदा शक्य तितक्या लवकर अंमलांत आणावा म्हणून सरकारकडे विनंती करण्यांत यावी असाही ठराव पास झाला.

श्री. मेहता हे आपल्या अध्यक्षीय भाषणांत म्हणाले की, आपल्या देशासारखाच शेतीप्रधान जो आर्यलंड देश त्या देशामध्ये सहकारी चळवळ पहिल्यांदा सुरू झाली व तेथील शेतकऱ्यांनी उत्तम शेती, उत्तम धंदा व उत्तम रहाणी हे ध्येय आपल्या पुढे ठेवून ते गाठण्यासाठी त्यांनी सहकार्याने व संघटितपणे प्रयत्न केले. नुसती शेतीची मशागत केली म्हणजेच काही चांगला धंदा होत नाही. उत्तम प्रतीचा माल जरी तयार झाला तरी तो किफायतशीरपणे विकण्याची व्यापारी कुशलता अंगी आणली पाहिजे व व्यापार वगैरे धंदे संघटितपणे करण्याचे ध्येय सतत पुढे ठेविले पाहिजे. उबळेपणा न करणे, नेहमी स्वच्छता राखणे व शिक्षण वाढवून आपली प्रगति करून घेणे याचाच अर्थ उत्तम रहाणी.

शेतकऱ्यांच्या आर्थिक गरजा भागविण्यासाठी खेडेगांवांत लहानलहान सहकारी बँका म्हणजे पतपेढ्या असल्या म्हणजे त्यांना वेळेवर कर्ज मिळेल व पोस्टल सेविंग बँकेप्रमाणे लोकांनी जर आपला बचत झालेला पैसा या बँकेत ठेवला तर त्याचा उपयोग आपल्या गांवांतच होईल व आपल्या बँकेतील भांडवलानेच आपले उद्योगधंदे वाढविता येतील. नाही तर खेड्यांतील लोकांनी बचत केलेल्या पैशाचा उपयोग सरकार व शहरांतील लोक करून घेतिले व आपणांस मात्र भारी व्याजाच्या द्याने पैसा आपणून आपल्या गरजा भागवण्या लागतील. म्हणून शेतकऱ्यांनी व इतर लोकांनी आपली बचत आपल्याच गांवी असलेल्या पतपेढीमध्ये ठेवण्याबद्दल समाजांत प्रचार करण्याची फारच आवश्यकता आहे.

श्री. मेहता यांनी दुयारी सुधारकायणीय युनियनला भेट दिली व त्यावेळी गुळाचा भाव घसरल्यामुळे सोसायटीतील बागाईतदार सभासदांना येणाऱ्या अडचणीबद्दल व त्यांच्या सोसायटीवर होणाऱ्या परिणामाबद्दल युनियन बोर्ड मॅम्बर्स व सोसायटीचे सभासद यांचेशी विचारविनिमय केला. संघाकाळी श्री. मेहता यांनी ममदापूर को. काँग्रेस सोसायटीला भेट दिली.

रात्री त्यांनी वडाळामहादेव को. के. सोसायटीला भेट दिली त्यावेळी २५० ते ३०० शेतकरी समुदाय जमला होता. तसेच युनियन बोर्डचे सर्व मॅम्बर्स, परचेस व सेल सोसायटीचे चेअरमन व वडाळा येथील प्रमुख कॅम्पस कार्यकर्ते श्री. तयबजी हेही हजर होते. सदर प्रसंगी युनियन प्रेसिडेंट श्रीयुत तिस्रे यांनी सांगितले की शेतीचा अवाढव्य धंदा हलगर्जीपणाने करण्यापेक्षा शेतकऱ्यांनी थोडा धंदा का होईना पण तो उत्तम तऱ्हेने केला तर उत्पन्नांत ज्यास्त भर पडेल. तसेच कोणतेही कार्ये सहकार्याने व संघटितपणे केल्यास ते सर्वांच्याच हिताचे टिकाऊ असेच होते हे त्यांनी फारच मार्मांकपणे समजावून सांगितले. श्री. तयबजी म्हणाले की शेतकऱ्यांनी आपसांतील हेवा देवा विसरून सहकार्याने कार्ये केल्यास आपल्या गांवाची व देशाची संपत्ती व संघसत्की वाढविता येईल. दुसऱ्याचे अनिष्ट चिंतल्यामुळे आपला उत्कर्ष होत नाही. पण दुसऱ्याचा उत्कर्षामुळे आपणांला प्रोत्साहन व शिक्षण मिळेल.

श्री. मेहता यांनी शेवटी आपले मननीय विचार शेतकऱ्यांपुढे मांडले. ते म्हणाले की अलीकडे सहकारी सोसायटींत एक प्रकारची ग्लानी आली आहे. याचे मुख्य कारण जरी शेतकऱ्यांची हलाखीची आर्थिक परिस्थिति असली तरी त्यांचेतील शिक्षणाचा अभाव, जोडधंद्यांची पिछेहाट, समाजांतील विस्कळीतपणा वगैरेही अनेक कारणे आहेत. या बाबतींत राष्ट्रांतील न्यायच लोकांनी विचार केला आहे. आपण निराश होतो कामा नये. कारण सहकारी संस्थांपासूनच शेतकरी समाजाची व लहान लहान धंदेदाल्यांची आर्थिक उन्नति होणार आहे.

शेतीची सुधारणा, एकत्रित माल पुरवठा व तयार मालाची संघटितपणे विक्री या गोष्टी करून शेतकऱ्यांनी आपली सर्वांगीण उन्नति करून घेतली पाहिजे. जगांत असा एकही देश नाही की त्या देशांत सर्वेजन्य शेतीवत्त्व अवलंबून असताना. याकारिता आपणांला जोडधंद्यांची वाढ केली पाहिजे. शेतकऱ्यांचा प्रश्न कठीण आहे. परंतु बरील गोष्टींचा अवलंब करून तो आपण सोडविण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे.

हिंदुस्थानातील रस्ते सुधारणा

कांही दिवसांपूर्वी दिल्ली येथे भरलेल्या रस्तेसुधारणा-स्टॅटिंग-कमिटीच्या सभेत २० लक्ष रुपयांच्या निरानिराळ्या योजना मंजूर झाल्या. मुंबई इलाख्यातील मुंबई-आग्रा रस्त्यावरील पुलांची डागडुजी करून ते अधिक बळकट करणे; पंजाबमध्ये तेलगंज ते मुसारवेल, आणि घोक पठाण तेलगंज पर्यंत नवीन रस्ते बांधणे; वायव्य सरहद्दप्रांतांत लुनी नदीवर पूल बांधणे, सुद्ध दिल्लींत सुधारणा करण्याकरिता ५ लक्ष रुपये खर्च करणे; व मुंबई-आग्रा रस्त्यावर मध्य हिंदुस्थानांत एक पूल बांधून घाट-दुरुस्ती करणे ह्या प्रमुख योजना संमत झाल्या आहेत.

सात्रळ ग्रुप शेतकी सुधारणा सहकारी बँटर फार्मिंग सोसायटी, लि., ता. राहुरी, जि. नगर

ही अहमदनगर जिल्ह्यातील पहिली बँटर फार्मिंग सोसायटी होय. ही सोसायटी प्रथम सन १९३६ साली उसाचें बी-बियाणें पुरविण्याच्या उद्देशानेंच फक्त स्थापन झाली होती, व या सोसायटीने सुधारलेल्या उसाच्या जातीचा प्रचार करून सुरवातीचे तीन वर्षांचे मुदतीत शेतकऱ्यांना या कामी एकूण रु. ६३३ ची मदत ग्रँट स्वरुपाक देऊन मिळवून दिली. सभासदांना शेती सुधारण्याचें महत्त्व पटल्यामुळे त्यांनी आपल्या या संस्थेच्या उद्देशांत व कार्यक्षेत्रांत वाढ करण्याचें ठरविले व तिचें शेतीसुधारणा बँटर फार्मिंग सोसायटींत रूपांतर करून घेतलें.

या सोसायटीचे उद्देश सुधारलेल्या शेतीच्या पद्धतीचा अखंड व करण्यास शेतकरी सभासदांना शिकविणें, सुधारलेल्या सतांचा, बी-बियाण्यांचा, औतांचा शेतकऱ्यांमध्ये प्रसार करणें, तीं त्यांना विकण्याची व्यवस्था करणें व ओतें भाड्यानें सवलतीच्या दरांनें देण्याची सोय करणें, सभासदांचा माल फायदेशीर रीतीनें कमिशन पद्धतीवर विकणें, उच्चम धंदे, गुळाची जोपासना, दूध-बुभते, यांत सुधारणा करणें, आरोग्य शिक्षण यांची वाढ करून त्यांच्यांत सहकारी तत्त्वांचा प्रसार करणें हे आहेत. व या उद्देशास अनुसरून या सोसायटीनें कार्य चालविलें आहे, व सदर कामी सहकारी स्वतें व ग्रामसुधारणा स्वातें यांच्या अधिकाऱ्यांचा सहा, सोसायटी वारंवार घेत असते. या सोसायटीच्या कार्यक्षेत्रांत सात्रळ घानोरे व सोनगांव घानोरे, हणमंतगांव आणि पाथरे हीं ५ गांवें असून तीं १ मैलाचे टापूट आहेत व सोसायटीच्या सभासदांची एकूण संख्या २७ आहे. सोसायटीचें सेवळें भांडवल रु. १४७७ चें आहे. त्यांत भागाचें भांडवल रु. २३५ रिझर्व्हफंड रु. ६४८, व्यापारी फंड ४८९, इतर फंड रु. १०५ यांचा समावेश होतो.

गेल्या सालीं सोसायटीनें हार्टिकल्चरल क्लब तारीख २३ ते ते ३०/४/४० पर्यंत ७ दिवस भरविला होता. या क्लबमध्ये फळ-झाडांची जोपासना, रोगांचें निवारण कसें करावें यासंबंधीं माहिती, सुधारलेल्या फळझाडांच्या जाती फळांची वगैरे उपयुक्त माहिती, तसेंच फळें टिकविण्याची पद्धत व जेळी कशी करावी याची माहिती देण्यांत आली. ही माहिती १०० ते १२५ शेतकऱ्यांनीं घेतली. लहान लायब्ररी सोसायटीनें ठेविली आहे. या शिवाय उसाच्या सुधारलेल्या लागवडीचा व सुधारलेल्या जातींचा प्रसार सोसायटीनें सारसा चालू ठेवला आहे. त्याचें फळ म्हणजे कित्येक सभासदांना दर एकरां ६० ते ६५ पळे गुळाचा माल पडला हें होय. सोसायटीचा ऑडिट वर्ग व आहे. सोसायटी स्थापन करून ती चांगल्या तऱ्हेनें चालविण्याचें श्रेय सोसायटीचे चेअरमन रा. रावो गंगाधर सोनार व सेक्रेटरी रा. बापू बापाजी पाटील तसेंच पंचकमिटीतील सभासद रावजी पांडुरंग पाटील, चंद्रभानु नारायण पाटील, हंकर रामचंद्र पाटील व थोंडीबा रावजी डुके यांना आहे. या मंडळींनीं सतत प्रयत्न व चालू ठेवून संस्थेची उन्नति केली आहे.

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६]

अधिलत भांडवल रु.	२,००,००,०००
बचल झालेले भांडवल रु.	१,००,००,०००
रिझर्व्ह फंड रु.	१,१५,५०,०००

मुख्य कचेरी : ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई.

मुख्यमंडळी शाखा : बुलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काळ्यादेवी आणि मलनार हिल्स.

इतर शाखा : अहमदाबाद (भद्र, मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद (एलिस मिज शाखा), अहमदाबाद (स्टेशन शाखा), अंधेरी (मुंबई शेजारी), भद्र (मुंबई शेजारी), कलकत्ता (क्लॉव्ह स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (बदा बघार), कलकत्ता (चौरंगी स्ट्रीट), जमशेदपूर, नागपूर (किजबे), नागपूर (इतवारी बघार), पुणे, पुणे शहर, रायकोट, सुरत.

लंडन एजन्ट्स : बेलमिन्स्टर बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स : सर सुनीलाल व्ही. मेहता, के. सी. एस्. आय. (अयस्), श्री. अंबालाल सारामाई, सर जोसेफ के. हार्ट, सि. ए. गेडिस, सर क्रावसजी जगंधीर, बॅरोनेट, के. सी. आय. ई., ओ. बी. ई., मि. दिव्या के. दानी, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स :

दररोजच्या रु. ३०० ते रु. १,००,००० रकमेच्या शिल्लेवर ३% दरांनें व्याज दिलें जातें. - रु. १,००,००० परील व्याज ह्यास योजनेनें दिलें जातें. सहामाही अखेर व्याजाची किमान रक्कम ५ रु. पेक्षा कमी झाल्यास व्याज-दिलें जात नाहीं. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग बँक ठेवी योग्य व्याजांनें स्वीकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारे.

विल्स व सेटलमेंटसमार्गेण बँक एक्झिक्यूटिव्ह व ट्रस्टी म्हणून काम करते. सर्व तऱ्हेचें ट्रस्टीचें काम केळें जातें. नियम अर्जे कडून मागवावत.

बँकेसंबंधी नदरीचा सर्वसाामान्य व्यवहार केला जातो.

एजंट-डी. आर. लालवाणी.

दक्षिण कोंकणातील राष्ट्रीय बाण्याचें प्रमुख साप्ताहिक

हिंद-सेवक

संपादक—सदानंद शांताराम मांडारकर
प्रकाशक—मधुकर यशवंत मांडारकर

हिंदसेवकमध्ये दर गुववारी रत्नागिरी जिन्हातील सर्व घडामोडींची विस्तृत माहिती मिळते.

व्यवस्थापक—'हिंद-सेवक', मालवण, जि. रत्नागिरी.

ग्रामोद्योग करून पैसा मिळवा.

देशी रंगाी शिक्षक—विदेशी रंग महगडे ना ? मम बनस्पतीपासून रेशीम, सूत, जोकर रंगविणें व चिटे छापण्याची सोपी माहिती शिका. किं. ११ रु.

नजरबंद शिक्षक—जादूच्या ८० चमत्कारिक सेखांची सचित्र माहिती मागून जादूगार व्हा ! किं. ११ रु.

बुटपालिश शिक्षक—झाडव्याळा लावण्याची वट्ट व पातळ निराळ्या रंगाची पॅलिश घरी बनवा ! किं. ११ ट.

ह. निराळा. श्री. ज्ञानमित्र, सनवार, पुणे २.

निवडक बाजारभाव

बँक रेट (२८ नोव्हेंबर, १९३५ पासून) ३%

सरकारी आणि निमसरकारी रेल्वे

५% करमाक लोन (१९४५-५५)	१११-१२
४% १९४३	१०४-९
१ ३/४% विनमुदत	९५-१४-६
१ ३/४% १९४७-५०	१०२-१०
१% (१९६३-६५)	९५-४
२ ३/४% १९४८-५२	९६-१५
४% पोर्ट ट्रस्ट (लाभ मुदत)	१०८-०
४% मुंबई न्युनिसिपल (लाभ मुदत)	१०७-८
५% नॅश्वर कर्ज (१९५३-६३)	११५-६
५% नॅश्वर कर्ज (१९५५)	१२५-०

मंडळ्यांचे भाग

(कॅंवांतील पहिला आकडा मागाची दर्शनी किंमत, दुसरा आकडा बसूळ झालेले मांडपल व कॅंसांनंतरचा आकडा वार्षिक डिव्हिडंड दर्शवितो.)

बँका

बँक ऑफ इंडिया (१००-५०) ११%	१४२-०
बँक ऑफ बरोडा (१००-५०) १०%	१०८-८
सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया (५०-२५) ८%	४४-१०
इंपिरिअल बँक (५००) १२%	१५६०-०
बॉम्बे प्रो. को. बँक (५०) २ ६/८	५३-८
रिझर्व्ह बँक (१००) ३ ३/४%	१०५-०

बीज

बॉम्बे ट्रेन्चे ऑर्टि. (५०) ३३%	१३९-०
कराची (१००) ९%	२१८-१२
पुणे इलेक्ट्रिक (१६०) ९%	२२५-३०
टाटा पॉवर ऑर्टि. (१०००) ५ ३/४%	१६३२-८
आंध्र पॅट्रोल ऑर्टि. (१०००) ७ ३/४%	१८४५-०

रेल्वेज

ग्रेड-बारामती (१००) ४ ३/४%	१०४-४
पाचोरा-जामनेर (१००) ३ ३/४%	६३-०
अहमदाबाद प्रांतज (५००) ११ ३/४%	८३८-१२
तापी पॅट्रोल (५००) ८%	६४२-८

इतर

बेलार शुगर (५०) १० ६/८	२०७-०
इन्फ्लेमेट ट्रस्ट (१००-५०) २ ६/८	४७-०
शिवा स्टीम (१५) १ ६/८	२०-७-४
न्यू इंडिया विमा (७५-३५) १ ६/८ आ.	४२-१२
ओरिएंटल विमा (२००) १२ ५/८	३९६०-०
टाटा आयर्न प. प्रे. (१५०) ९%	२१४-६
टाटा आयर्न डु. प्रे. (१००) १८ ६/८ आ.	१४९-८
टाटा आयर्न ऑर्टि. (७५) १५ ६/८	३८५-०
टाटा आयर्न डिफेंड (३०) ७ ५/८ आ. ३ पे	१८७७-८
बसोसिपेटेड सिमेंट (१००) ५ ६/८	१३९-०

सोने-चांदी

सोने (मिट) प्रत्येक तोळ्यास	४३-१२-६
चांदी प्रत्येक १०० तोळ्यास	६३-२-६

संजीवन हेअर टॉनिक

दारुणा, कॅंसे गळणें व टक्कल

ह्यावर अनुभविक उपाय

संजीवन मॅन्युफॅक्चरिंग कॅं., अहमदाबाद

पुण्यांत आल्यावर

सुशिक्षितांनीं सुरू केलेल्या

OUR HOME

या

कमालीच्या स्वच्छ, सात्विक व पुष्टिदायक
निवास भोजनालयांत

उतरण्यास या.

मध्यवर्ती, हवाशीर मोकळी जागा व सर्व सुखसोयी

याच एका ठिकाणीं

अनुभवास येतील.

अड्डर होम्स,

६१९ शानवार पेठ, नातूंचे हौदासमोर, पुणे.

सधुमेहावरील

औषध

तीन आठवड्यांचे

औषधास फक्त रु. ७

— मागविण्याचा पत्ता —

मॅनेजिंग डायरेक्टर, फरल प्रॉडक्ट्स
कंपनी लिमिटेड.

९२३ ए, सदाशिव, पुणे २.

राहणेची व भोजनाची उत्तम सोय

फोन नं. ७७९ गणपती चौक

व्यवस्थापक

तमाम कन रोगांच्या नाझा करून देत असतो व कळकट
देवपारी स्वर्गात उत्तम!

पोवाल
ब्लूक्रीम पावडर

पोवाल ब्रँड को (रजिस्टर्ड) पूना सिटी

सरकारी डिप्लोमा मिळाल्यानंतर पुढील प्रॅक्टिस व धंदेशिक्षण घेऊन
जर्निमन टेलर व्हा.

मुदत सहा ६ महिने, फीसह सर्व खर्च ६० रु., अगदी नवीन विद्यार्थ्यांस
फीसह सर्व ११० रु. मुदत १ वर्ष

पराडकर टेलर्स अँड केडिमी, ६७२ सदाशिव, पुणे.

N. V. WADNERKAR

Gold & Silver Smith, Jeweller & Engraver,
Electro-plater & Manufacturer of Sporting
Trophies, Medals, Cups etc.

- - Raviwar Peth, Saraff Bazar, - -

POONA CITY.

अर्थशास्त्र

लेखक:—प्रो. वा. गो. काळे व प्रो. व. गो. कर्वे
पृष्ठसंख्या सुमारे ३००, किंमत ३ रुपये
या ग्रंथात अर्थशास्त्राच्या सर्वसामान्य सिद्धांतांचे विवेचन केले
आहे.

‘अर्थ’ ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिडस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली

महाफुद्धाची जाणीव ! कपड्यांच्या खर्चात काटकसर करा. एक वेळ घेऊन
स्वतःची खात्री करा व पैशाचा मोबदला घ्या.

वंवाचे
माडीवर

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्याचे व्यापारी

बुधवार
चौक,
पुणे

‘अर्थ’ ग्रन्थमाला

बँका आणि त्यांचे व्यवहार

लेखक:—प्रो. वा. गो. काळे व श्री. श्री. वा. काळे

दुसरी आवृत्ति

या पुस्तकांत बँकांची घटना, व्यवहार व कामकाजाची पद्धति यांचे सोपपत्तिक विवेचन अत्यंत सोप्या भाषेत केलेले असून बँकांनी आपला व्यवहार सुरक्षितपणे व फायदेशीर रीतीने कसा करावा या बाबतीत अनेक महत्त्वाच्या व उपयुक्त सूचना केल्या आहेत. चलन, हुंडणावळ, आधुनिक तऱ्हेच्या बँका, मध्यवर्ती बँका, सहकारी बँका, सावकारी धंदा, टेबी, डिस्कॉट व कर्जे इत्यादि महत्त्वाच्या प्रचलित व व्यावहारिक विषयांची सांगोपांग चर्चा त्यांत आली आहे. सध्याच्या परिस्थितीत प्रत्येक महाराष्ट्रीय नागरिकास बरील प्रश्नांची माहिती अत्यावश्यक असल्याने सुद्धा त्यांचे बोधप्रद विवेचन या पुस्तकांत केले आहे. विषयाची मांडणी व विवेचनपद्धति सुलभ असल्यामुळे सदर पुस्तक सर्वसाधारण वाचकांसहि उपयुक्त होणार आहे. किंबहुना, त्यांचेकरिताच ते सहेतुक लिहिले आहे, असे म्हणण्यास हरकत नाही. सबब, बँकांचे भागीदार, टेबीदार, डायरेक्टर, गिन्हाइक, व्यवस्थापक आणि नोकर यांनी विशेषतः हे पुस्तक अवश्य वाचावे.

दुसऱ्या आवृत्तीत आवश्यक त्या नवीन माहितीची भर घालणारी अनेक प्रकरणे समाविष्ट केली असून रिझर्व्ह बँकेने सुचविलेल्या कायद्याच्या मसुद्याचे विवेचनहि त्यांत आलेले आहे.

किंमत १ रु. ८ आ. टपालखर्च वेगळा.

पुस्तकें मागविण्याचा पत्ता:—(१) व्यवस्थापक, अर्थ ग्रन्थमाला, पुणे ४.

(२) को-ऑपरेटिव्ह बुक डेपो, ९ बेक हाउस लेन, फोर्ट, मुंबई.

रिसबूड ब्रदर्स, टेलर्स

वक्तशीरपणा व फिटिंग ह्याची गॅरंटी

Prop. M. V. Risbud, B. A.

सदाशिव पेठ हौदानजीक, पुणे २.

महिलांचे भरतकाम व विणकामाच्या सामानांचे दुकान

एम्ब्रॉयडरी मार्ट

६१६ शनवार पेठ, पुणे २.

हे पत्र पुणे, पेठ मांजुर्डा घ. नं. ९१५११ अर्जसूचण ठाणसाम्यांत रा. विठ्ठल हरि बने, यांनी छापिले व रा. थोपिद यामन काळे, बी. ए., यांनी ‘दुर्गाविवास,’ मांजुर्डा, घ. नं. ९२२११३, पुणे शहर, येथे प्रसिद्ध केले.